

6. Інформаційний сервіс в Інтернеті: Навч. посіб. / Шейко В.М., Б.М. Смолянський, Л.Я. Філіпова та ін.; Харк. держ. акад. культури. – Х.: ХДАК, 1998. – 208 с.
7. Ковалев А. MS Office 2000: В новое тысячелетие – офисным пакетом // Компьютер. обозрение. – 1998. – № 33. – С. 28 – 30.
8. Ковтанюк Ю. CoreIDRAW 10 – К.: Юниор, ДиаСофт, 2001. – 800 с.
9. Мак-Клелланд Дик. Библия пользователя Photoshop 4 для Windows 95: Пер. с англ. – К.: Диалектика, 1997. – 592 с.
10. Харвей Г. Excel 97 для Windows для «чайников»: Пер. с англ. – К.: Диалектика, 1997. – 320 с.
11. Шейко В., Асеев Г. Internet у Харківському державному інституті культури: проблеми та перспективи // Вісн. Кн. палати. – 1997. – №4. – С. 24 – 27.
12. Шейко В.Н., Асеев Г.Г. Основы Windows: Учеб. пособие для студентов ин-тов культуры / Харьк. гос. ин-т культуры – Х.: ХГИК, 1998. – 286 с.
13. Шепелев Ю. Графические редакторы 2000: все дороги ведут в Internet / Компьютер. обозрение. – 2000. – № 50. – С. 48.
14. Шепелев Ю. Что Photoshop грядущий нам готовит? // Компьютер. обозрение. – 2000. – № 34. – С. 34 – 36.

Надійшла до редколегії 20.02.2002 р.

УДК 027

Н.П. ПАСМОР

МОЖЛИВОСТІ ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ІНДЕКСУВАННЯ ДОКУМЕНТІВ В АВТОМАТИЗОВАНИХ БІБЛІОТЕЧНИХ СИСТЕМАХ

Аналізуються структурні та якісні зміни в технології індексування документів в автоматизованих бібліотечних системах.

Важливим етапом бібліотечної обробки видань, що надходять у бібліотечні фонди, є індексування, яке містить систематизацію і предметизацію видань та їх складових частин, що відбито у ГОСТах 7.26-80, 7.27-80. Саме повнота і точність індексування багато в чому визначають ефективність роботи читачів із бібліотечними каталогами, і ступінь задоволення читачських запитів.

Упровадження в сучасних бібліотеках автоматизованих бібліотечно-інформаційних систем (АБІС) значно розширює можливості систематизатора. У більш повному і всебічному описі документів (зокрема в розкритті змісту видання або статті), однак, як показує досвід використання АБІС і мережі Інтернет, проблема забезпечення повноти і точності пошуку (особливо захисту від «інформаційного шуму») ще потребує вирішення.

Існують, як мінімум, три фактори, що впливають значною мірою на якість індексування документів, ефективність пошуку в бібліотечних (у тому числі в електронних) каталогах.

По-перше, це якість понятійного апарату тих галузей знань (конкретних наук), що використовуються, які відображені в бібліотечному фонді і в довідково-

пошуковому апараті (ДПА) конкретної бібліотеки. Для бібліотеки юридичного вузу, основну частину фонду якої складає правова література, проблема термінологічного забезпечення, зокрема україномовними джерелами, є особливо нагальною [11].

По-друге, це якість інформаційно-пошукових мов (ІПМ), які використовуються в бібліотеці при індексуванні документів, що надходять, і при пошуку документів у бібліотечних каталогах.

Нарешті, по-третє, це функціональні можливості та якість інформаційно-пошукових систем (ІПС), що надаються читачам (користувачам бібліотеки) для роботи з каталогами.

У даній статті аналізуються структурні та якісні зміни в технології індексування документів, що відбуваються при втіленні засобів автоматизації, а також їх вплив на ефективність роботи користувачів з електронним каталогом бібліотеки Національної юридичної академії України ім. Я. Мудрого (НЮАУ).

1. Характеристика традиційних схем індексування документів у бібліотеці

У наукових і навчальних бібліотеках, зазвичай, використовують три методи-ки індексування видань і їх складових частин:

1) систематизацію визначення класифікаційного індексу документа відповідно до його змісту з таблиць певної системи бібліотечно-бібліографічної класифікації [ГОСТ 7.26-80];

2) предметизацію визначення предметної рубрики для документа відповідно до його змісту [ГОСТ 7.26-80];

3) координатне індексування – перелік ключових слів або дескрипторів, що розкривають зміст документа [ГОСТ 7.27-80].

Провідне місце належить систематичним класифікаціям, які базуються на основі класифікації наук, оскільки кожен документ містить інформацію з певної галузі (або декількох галузей) знань. Це, в свою чергу, не може бути підставою для того, щоб повністю ототожнювати бібліотечно-бібліографічну класифікацію з класифікацією наук, оскільки бібліотечно-бібліографічна класифікація є цілком самостійною системою, котра повинна відповідати певним вимогам [2, с. 61-62]:

- науковості через розкриття інформаційного змісту документа, відтворюючи сучасний рівень розвитку науки і практичної діяльності людини; порядок розміщення класів, підкласів та ін. від загального до часткового, від складного до простого має відтворювати дійсні взаємовідношення між науками, відповідати розвиткові природи й суспільства. Будь-яка бібліотечно-бібліографічна класифікація має використовувати новітні досягнення бібліотекознавства і теорії інформаційного пошуку [2, с. 61].

- бібліотечно-бібліографічна класифікація повинна бути універсальною, тобто з максимальною повнотою відтворювати всю сукупність людських знань, створювати можливість розподілу документів, що відносяться до різних галузей знань, народного господарства, культури; надавати можливість для систематизації

документів, що утворюються на різних носіях інформації [2, 61];

- багатоаспектності – можливості бібліотечно-бібліографічної класифікації відображати документи з різних точок зору, оцінюючи як їхній зміст, так і інші формальні характеристики (вигляд документа, читацьке призначення, територіальні ознаки та ін.) [2, с. 61];

- адаптованості – відповідати умовам існування каталога в кожній конкретній бібліотеці, легко скорочуватися або розгортатися, доповнюватися, модернізуватися залежно від цілей і завдань, які стоять перед різними типами бібліотек [2, с. 62];

- чіткість і простота побудови забезпечують отримання потрібної інформації у стислому обсязі, з мінімальними витратами праці, а також вільне орієнтування в ній [2, с. 62];

З огляду на вищезгадані вимоги до системи бібліотечно-бібліографічної класифікації, в бібліотеках України (зокрема, бібліотеці НЮАУ) використовуються дві системи класифікації: Універсальна десяткова класифікація (УДК) і Бібліотечно-бібліографічна класифікація (ББК).

УДК як міжнародна й універсальна система класифікації знаходить широке застосування в усьому світі, зокрема:

- в документознавчій, інформаційній і бібліотечній роботі;
- в систематичних каталогах бібліотек і в розміщенні бібліотечних фондів;
- як основа ППМ в автоматизованих бібліотечних системах.

Особливої привабливості системі УДК надає принцип деталізування розділів, оснований на використанні арабських цифр, який є простим і зрозумілим для читачів будь-якої країни.

Це зумовило розробку в СРСР системи Бібліотечно-бібліографічної класифікації (ББК), що більш повно враховує прийняту в країні класифікацію наук, організацію й методику бібліотечної роботи.

Бібліотека НЮАУ, як і інші бібліотеки України, поряд з УДК, використовує систему ББК (версію для наукових бібліотек).

Основним структурним елементом таблиць класифікації є класифікаційний поділ – індекс, який має формальне вираження для УДК в арабських цифрах від 1 до 10, для версії, що використовується ББК в літерах російського алфавіту та цифрах.

Алфавітно-предметний покажчик (АПП) використовується як путівник системи УДК/ББК, головним завданням якого є забезпечення ефективного пошуку документа чи інформації на основі головної теми (предмета), за допомогою якої розкривається пошуковий образ документа.

Необхідно підкреслити, що АПУ, які є обов'язковими складовими будь-якої системи класифікації, за своїм призначенням принципово відрізняються від інших розділів цієї системи, зокрема від її основних таблиць. Якщо в основних таблицях усі рубрики подаються в систематичному порядку, що відображає класифікацію відповідних наук (галузей знання) і/або об'єктів, то в АПУ всі поняття розміщені

в алфавітному порядку, причому під найменуванням кожного базового предмета наводяться всі індекси, під якими це поняття відбито в основних таблицях.

Окремі, коротко сформульовані в АПП теми (предмети) називаються предметними рубриками [2, с. 77], за допомогою яких можна швидко і якісно обґрунтувати запит користувача стосовно літератури чи інформації на важливу для нього тему.

Основною структурною одиницею предметизації є предметна рубрика, яка позначається не умовними шрифтами (індексами), а окремими словами (всіма частинами мови, крім дієслів, прислівників, займенників). Оскільки предметизація документів базується на природній мові, то при формуванні предметних рубрик предметизатор повинен вжити заходів, щоб обмежити властиві природній мові явища багатозначності. Якщо у слів-термінів є синоніми, то в АПП слід подавати основний термін, а до його синоніма зробити посилання. Це надає можливість створювати в АПК комплекс, де збирається вся література про предмет, який має кілька термінів. Якщо існують вітчизняні терміни та іноземні, перевага надається вітчизняним [2, с. 78].

За обсягом розрізняють адекватні та узагальнюючі предметні рубрики: адекватна точно відповідає змісту видання; узагальнююча є більш широкою, загальною порівняно зі змістом документа, наприклад:

«Держава і право» – узагальнююча,

«Історія вчень про державу і право» – адекватна.

За структурою предметні рубрики бувають простими і складними [2, с. 79]. Проста предметна рубрика містить лише найменування предмета:

Державна таємниця;

Державне мито;

Державний кордон.

Якщо предмет у виданні розглядається в певному аспекті, він отримує складну предметну рубрику, яка містить заголовок (найменування предмета, тема) і підзаголовок (найменування аспекту):

Державна таємниця – розголошення;

Державне мито – прибуток від Д.м.;

Державний кордон – охорона.

Підзаголовки розкривають аспекти, в яких розглядається предмет, розкривають форму, а також читацьке призначення документа, тобто звужують обсяг заголовка [2, с. 79].

Керуючись загальноприйнятими нормами, бібліотека НЮАУ використовує 4 види підзаголовків: тематичні, географічні, хронологічні, формальні.

Окремі аспекти вивчення того чи іншого предмета (теми) в галузі права відображають тематичні підзаголовки:

Держава і право – загальна теорія.

Детальніше вивчити особливості розвитку права, правознавства та суміжних

наук допомагають географічні підзаголовки, що розкривають територіальний аспект предмета (теми):

Конституційне право – Франція.

Цивільний процес – Україна.

Хронологічні підзаголовки уточнюють певний час, період або дату події, інформація про яку міститься в книзі чи на електронному носіїв:

Друга світова війна, 1939-1945.

Формальні підзаголовки відображають читацьке і цільове призначення документа, а також його форму:

Філософія права. Підручники і посібники

Судова медицина. Довідники.

Підсумовуючи, необхідно підкреслити такі особливості їх застосування в бібліотеках:

а) у зведених («гніздових») рубриках АПУ подаються ті поняття, які в основних таблицях рознесені за різними розділами (в цьому зручність АПУ);

б) в АПУ під кожним «предметом» визначаються його галузеві аспекти і відбиваються міжгалузеві зв'язки, однак не наводяться зв'язки супідрядності понять;

в) для полегшення пошуку в АПУ багато понять відбиваються і в прямій, і в інверсованій формі, тому кількість рубрик в АПУ, зазвичай, значно перевищує кількість рубрик (індексів) в основних таблицях;

г) при всіх достоїнствах АПУ функції покажчика суто довідкові, бо це засіб операційного пошуку рубрики, а не готового індексу (переважно в АПУ відсутні методичні вказівки, які приведені в основних таблицях).

Відмінності в принципах систематизації і предметизації документів відображаються і в структурі традиційних бібліотечних каталогів:

а) в основі систематичного каталога – групування видань в систематичній послідовності, з галузі знань, від загального до одиничного;

б) в основі предметного каталога – угруповання видань незалежно від галузі знань, безпосередньо з предмета (в алфавіті предметних рубрик), при цьому загальне і одиничне виявляється в одному рядку.

Особливе місце в бібліотечній обробці посідають методи так званого «координатного індексування», які основані на кодуванні документів за допомогою ключових слів або дескрипторів. Словники ключових слів і дескрипторів, а також словники стандартних термінів або тезаурусів, використовуються, зазвичай, для опису найістотніших аспектів предметів дослідження, тому методи координатного індексування прийнято відносити до групи методів предметизації.

Більшість фахівців вважають, що поширенішою мовою і кодом (для індексування документів) може служити систематика (типу УДК), бо відмінності природних мов («мовний бар'єр») і термінології роблять предметизацію в будь-якому її вигляді малоприсадною для міжнародного обміну інформацією. Зважаючи на це

дійшли висновку, що будь-які фасетні й дескрипторні методи доцільно застосовувати, головним чином, для автоматизованого пошуку в електронних каталогах.

2. Про додаткові компоненти довідково-пошукового апарату бібліотеки

У кожній бібліотеці розробляються необхідні додаткові компоненти довідково-пошукового апарату (ДПА).

Передусім, це алфавітно-предметний покажчик до систематичного каталога (АПП-СК), який істотно відрізняється від АПП до таблиць класифікації (АПП-УДК, АПП-ББК):

- АПП-УДК/ББК містить усі предметні рубрики, в тому числі й ті, з яких у СК бібліотеки немає літератури;
- АПП-СК не містить рубрик для відсутньої в СК літератури, зате включають додаткові, специфічні для даної бібліотеки рубрики.

У кожній бібліотеці розробляються робочі таблиці класифікації, в яких:

- а) не подаються невживані рубрики основних таблиць;
- б) містяться введені в СК додаткові рубрики;
- в) формулювання рубрик наводяться відповідно до роздільників СК.

Крім того, в робочих таблицях фіксується досвід бібліотеки для подальшої систематизації, а саме:

- уточнюється ступінь деталізування і вказується дріблення або узагальнення рубрик основних таблиць з урахуванням фактичного обсягу розділів СК;
- включаються рубрики зі складними і складовими індексами (в тому числі з визначниками, що використовуються бібліотекою), а також з поняттями, які відсутні в основних таблицях;
- у методичних вказівках відбивається специфіка структури СК і розміщення книг на полицях (зокрема даються довідки про визначники, що використовуються).

Нарешті, великі бібліотеки ведуть картотеку методичних рішень із систематизації, яка, аналогічно з методичними вказівками до основних таблиць класифікації, відображає специфіку робочої методики класифікації в даній бібліотеці. У найпростішому вигляді ця картотека може складатися з карток (або переліку записів), на кожній з яких наводяться ключове слово (поняття) і пов'язані з ним поняття (рубрики, індекси, аспекти), до яких були прийняті класифікаційні рішення.

3. Зміни в технології індексування документів при впровадженні засобів автоматизації бібліотеки

Автоматизація функцій систематизаторів є одним із пріоритетних напрямів у роботі бібліотеки НЮАУ з впровадження «Системи автоматизації бібліотеки» (САБ).

Це знаходить відображення в структурі і обсязі баз даних, створених у «САБ» за 2,5 роки (з березня 1999 р.). Так, за станом на 1.10.2001 р. обсяг ЕК становив близько 65200 документів (із них 11683 описів книг і 36049 описів

статей), а загальний обсяг довідкової БД, підтримуючої процес систематизації і предметизації (таблиці ББК і УДК, АПП до цих таблиць, довідник ключових слів і ін.) – понад 50000 записів.

Електронний каталог (ЕК), що підтримується «САБ», є багатофункціональним (у ньому поєднані функції систематичного, предметного, авторського, топографічного і службового каталогів), а автоматизована технологія індексування документів, що реалізується із застосуванням «САБ», характеризується низкою структурних і функціональних особливостей, що забезпечують істотне підвищення якості індексування (порівняно з неавтоматизованою технологією).

По-перше, в системі забезпечується одночасне (паралельне) індексування і кодування кожного видання (складової частини видання) кількома методами, зокрема:

- у таблицях УДК (російськомовна версія 1997 р.);
- у таблицях ББК-Н (версія ББК для наукових бібліотек);
- у списку ключових слів (складається в процесі індексування);
- у списку навсальоних дисциплін, що вивчаються в академії;
- у списку наукових спеціальностей, представлених у фонді бібліотеки;
- у місцях зберігання видань та ін.

Така система індексування не тільки забезпечує багатофункціональність ЕК, але й дозволяє здійснювати обмін бібліографічними даними з іншими бібліотеками, використовуючи різні системи індексування документів.

По-друге, в системі відпрацьована методика формування робочих довідників (таблиць) класифікації (у цьому разі це таблиці УДК і ББК-Н) через введення даних з еталонних (повних) таблиць. Для формування довідника УДК використані повні таблиці 1997 р., отримані з ВІНІТІ (м. Москва) і подані на машинних носіях., а для довідника ББК-Н введені дані з друкарського видання 1965 р.

Ця методика забезпечує необхідну достовірність робочих таблиць, а при використанні еталонних таблиць на машинних носіях істотно скорочуються витрати часу на їх формування.

Необхідно зазначити, що бібліотеки досі не отримали україномовні варіанти таблиць УДК на машинних носіях, а для таблиць ББК-Н немає відповідного аналога і в друкованому вигляді. Це змушує бібліотеку здійснювати переклад рубрик українською мовою своїми силами, що пов'язано з великими витратами часу і не завжди гарантує точність перекладу текстів.

По-третє, для полегшення і прискорення роботи систематизаторів у системі передбачені два довідково-методичні апарати:

1) довідкова БД з повними текстами АПП-УДК (АПП-ББК) для тих розділів (основних таблиць), які використовуються бібліотекою і введені у відповідні довідники УДК/ББК;

2) у згаданих довідниках містяться не тільки класифікаційні індекси, але й

повні вербальні формулювання рубрик, «прив'язаних» до відповідних індексів.

Систематизаторам (як і користувачам ЕК) надається можливість оперативного добору класифікаційного індексу через загадування терміну («галузі», «теми», «предмета») для пошуку або в АПП-УДК/ББК, або безпосередньо в довіднику УДК/ББК (у зазначеному переліку рубрик).

Переважно контекстний пошук у рубриках основної таблиці виявляється простішим і ефективнішим, ніж пошук в АПП (таблиця з фрагментами ББК-Н і АПП-ББК).

По-четверте, в «САБ» реалізований досить простий і зручний метод координатного індексування в довіднику (списку) ключових слів, при якому необхідне індексаторові ключове слово спочатку слід шукати в довіднику, а при відсутності «відповідного значення терміна» (точного або наближеного) індексатор формулює новий термін, вводить його в довідник, а потім – посилання на цей термін в опис документа.

Як показує аналіз роботи користувачів з ЕК, саме апарат ключових слів найчастіше й охоче застосовується в роботі користувачів з ЕК, при цьому користувач або вводить необхідний термін у пошуковий запит, або заздалегідь звертається до довідника, знаходить у ньому «відповідний» термін, а потім організує пошук із цього терміна.

Крім очевидних переваг, цей метод індексування (і пошуку) документів в ЕК має відомі недоліки, найістотніші з яких:

1) у списках ключових слів, зазвичай, використовуються нестандартизовані терміни, які не завжди адекватно відбивають сутність «предмета» (явища, що описується, об'єкта, процесу і т.ін.), принаймні, в автора, систематизатора і читача можуть існувати різні описи цього «предмета»;

2) у списках ключових слів не відображені багатозначність понять і термінів, які описують ці поняття (омоніми і синоніми);

3) у списках ключових слів не зазначені смислові зв'язки між термінами (поняттями), а алфавітна послідовність термінів посилює цей недолік, віддаляючи один від одного споріднені поняття.

Саме ці недоліки стимулюють розвиток більш досконалих методів координатного індексування документів, зокрема створення і впровадження автоматизованих інформаційно-пошукових тезаурусів (АПТ).

Завершуючи аналіз впливу автоматизації на якість індексування, слід зазначити, що в будь-якій системі індексування вирішальна роль належить бібліотекарю-систематизатору, від якого, зокрема, залежить повнота формального опису документа, що індексується. Саме складність ручних операцій часто приводить до того, що систематизатор обмежується наданням документові одного або двох відповідних класифікаційних індексів, в результаті чого користувач може не знайти вельми цінний для нього документ.

Елементи суб'єктивізму зберігають свою роль і при автоматизованих методах індексування, однак, наявність в автоматизованій системі зручних і ефективних засобів підтримки процесу індексування дозволяє систематизаторові більш повно і всебічно описати документ, що індексується, а значить, підвищити повноту і точність задоволення запитів користувачів.

4. Можливості вдосконалення методики координатного індексування через використання тезаурусів

Як зазначалося вище, недостатня ефективність методів індексування і пошуку, оснований на застосуванні списків ключових слів, багато в чому зумовлена неоднозначністю завдання учасниками процесу створення і використання бібліотечного (в тому числі електронного) каталога.

Розуміючи обмеженість цих методів і водночас зважаючи на їх значимість для масового користувача, деякі фахівці пропонують поєднувати ключові слова з індексуванням у таблицях УДК (ББК), розглядаючи ключове слово як підрубрику предметної або аспектної рубрики класифікаційної таблиці.

Однак, кординально підвищити ефективність координатного індексування можна лише на основі застосування автоматизованого тезауруса.

Не вдаючись в деталі багаторічних дискусій про призначення, можливості й обмеженість різних тезаурусів, зазначимо, що в такому разі мова йде про використання автоматизованого інформаційно-пошукового тезауруса, який, за своєю суттю, є реалізованим на базі комп'ютера словником понять і словником зв'язків між поняттями. Основним призначенням такого тезауруса є переклад на інформаційно-пошукову мову смислового змісту документів і запитів, які стосуються предметно-тематичної галузі, що охоплена класифікаційною схемою тезауруса.

Бібліотеці НЮАУ необхідний, передусім, тезаурус (або система тезаурусів) з усіх галузей права й інших тематичних розділів, які подані в ЕК.

В Україні поки відсутні правові тезауруси, які могли б бути безпосередньо (або після деякої доробки) включені до складу лінгвістичного забезпечення «САБ». З російськомовних тезаурусів найдосконалішими, згідно з попередньою оцінкою, є два АППТ, розроблені ІНІОН РАН: с з правознавства та з економіки і демографії. Принаймні, ці програмні продукти можуть використовуватися як базові при розробці власних АППТ.

Для тих предметних галузей, які не подані в згаданих тезаурусах, необхідно виконати повний цикл досліджень і розробок, які містять переважно такі види робіт:

- відбір фонду термінології, тобто рекомендованих масивів інформаційних документів (ІД) у кожній предметно-тематичній сфері;
- відбір термінів і складання словника, тобто переліку термінів, означених в якості ключових слів при обробці інформаційних документів;
- складання класифікаційних схем з усіх тематичних напрямів і побудова чіткої термінологічної системи;

- обробка словників і підготовка на їх основі лексико-семантичних покажчиків для кожної предметно-тематичної галузі та ІПТ у цілому [10, с 4].

При формуванні репрезентативного масиву ІД у галузі права перевага надається, згідно з ієрархією пріоритетів, таким документам:

- Законом України та іншим законодавчим документам;
- тлумачним та енциклопедичним словникам у галузі права і споріднених галузях;
- наявним тезаурусам у галузі права та споріднених галузях;
- офіційним документам із класифікації видань (таблиці УДК, ББК, рубрикатори);
- науковим виданням (дисертації, звіти, збірники праць, матеріали конференцій та ін.);
- статтям із періодичних видань;
- навчальним (навчально-методичним) виданням.

Перевага у використанні вищезначених ІД надається документам в електронній формі, але використовуються й текстові варіанти.

5. Приклад побудови системи понять для однієї навчальної дисципліни

Згідно з положеннями типової методики створення АІПТ, бібліотека НЮАУ разом із кафедрою культурології НЮАУ розробила систему понять «Професійна етика юриста» (Рис. 1).

Наведена в таблиці систему понять «Професійна етика юриста» відповідає вимогам ІПТ:

підібрані терміни для позначення моральних, психологічних та професійних аспектів діяльності юриста;

загальний масив понять професійної етики юриста на основі логічно-зумовленого визначення ієрархічних (родово-видових) та асоціативних зв'язків поділяється на три групи: 1) моральна свідомість; 2) правосвідомість; 3) моральна практика.

Усередині цих трьох груп (підмасивів) теж установлені ієрархічні (родово-видові) зв'язки:

- терміни подаються за принципом від складного до простішого, від загального до часткового;
- моральні принципи:
 - а) гуманізм;
 - б) рівність;
 - в) справедливість;
 - г) об'єктивність;
 - д) толерантність;
 - е) неупередженість;
 - ж) презумпція невинності.
- встановлено зв'язок між двома поняттями, які є цілим та частиною (ціле

– етика професійної діяльності юриста з урахуванням аспектів спеціалізації, частина – етика судді, прокурора, адвоката та ін.);

- зв'язок між протилежними поняттями (поняття про «добро» і «зло») тощо.

Звичайно, потрібно ще доопрацьовувати та вдосконалювати цей розділ ПД, але вже сьогодні можна дійти висновку, що він спроможний досить ефективно виконувати свої функції:

- інформаційну (інформаційне забезпечення навчального процесу та підготовка спеціалістів у галузі права);
- навчально-виховну (засобами ІД, представленими в ПТТ, сприяти формуванню та вдосконаленню наукового етичного мислення майбутніх юристів);
- наукову (нормотворчу) функцію (суворий відбір правознавчих термінів при створенні ПТТ «Професійна етика юриста» сприяє розвитку науково-правової термінології, правової лексики).

Моральна свідомість	Правосвідомість	Моральна практика
<ul style="list-style-type: none"> • Моральні норми а) зміст поведінки б) принципи в) ідеали г) поняття про «добре» і «зле» д) моральні санкції • Моральні принципи а) гуманізм б) альтруїзм в) милосердя г) справедливість (законність) д) сумлінність є) професіоналізм • Оціночне судження (моральна оцінка) а) моральне міркування б) терміни (логічне міркування) в) диференційоване міркування г) запропоноване міркування • Моральний ідеал а) моральні вимоги б) моральний образ в) моральні якості 	<ul style="list-style-type: none"> • Ідеологічний елемент - концепція розподілу влади - пріоритет суспільних цінностей - пріоритет загальноновизнаних норм міжнародного права - теорія правової держави - теорія громадянського суспільства - принцип демократизму - принцип гуманізму - принцип невід'ємності природних прав людини • Психологічні елементи - постійні елементи (мораль, звичаї, традиції, звички) - рухомі елементи (настрій, емоції, почуття) - пізнавальні елементи (правові знання, уява, погляди) - емоційні елементи (правові емоції, почуття, настрої) - регулятивні елементи (правові звички і традиції) - складові елементи. • Елементи поведінки - мотиви правової поведінки - правові установлення 	<ul style="list-style-type: none"> • Моральні аспекти поведінки - спонукання - моральний характер - моральні обов'язки • Моральні аспекти вчинку - мотив - мета - намір - наслідки - дія - орієнтація • Етика діяльності з урахуванням аспектів спеціальності юриста - професійна етика судді - професійна етика прокурора - професійна етика слідчого - професійна етика адвоката - професійна етика юрисконсульта - професійна етика оперативного працівника кримінального розшуку - професійна етика працівника органів міліції

Рис. 1 Професійна етика юриста

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Антоненко І. Сучасні проблеми каталогізації: труднощі і вплив інформаційних технологій // Бібл. вісн. – 1997. – № 5. – С. 3–6.
2. Бібліотечно-бібліографічна класифікація // Карачинська Е.Т., Удалова В.К. Бібліотечні каталоги: Навч. посіб. – Х.: Основа, 1992. – С. 56–132.
3. Бургін М. Інфологічна система як розвиток поняття «тезаурус» // Бібл. вісн. – 1997. – № 1. – С. 11–13.
4. Голоднова Н., Петрова А. Динаміка розвитку знання і межі змінюваності універсальних бібліотечних класифікацій // Бібл. вісн. – 1996. – С. 1–4.
5. ДСТУУ 3578-97. Документація. Формат для обміну бібліографічними даними на магнітних носіях. – К.: Держстандарт України, 1997.
6. Ільганасва В.О. Бібліотечна освіта в контексті організації інформатизації суспільства // Бібл. вісн. – 1999. – № 1–2. – С. 28–30.
7. Коган В.З. Демон інформації в сучасному світі: К методологии информологического подхода // НТИ. Сер. 1. Орг. и методика информ. работы. – 1999. – № 5. – С. 1–12.
8. Корніловська С. Про деякі «мовні хвороби» // Бібл. вісн. – 1994. – № 5–6. – С. 12–13.
9. Леонов В.П., Нюкша Ю.П., Захаров В.П. Терминологические проблемы создания информационных комплексов по консервации документов // НТИ. Сер. 1. Орг. и методика информ. работы. – 2000. – № 2. – С. 10–14.
10. Маркова В.П. Библиотека вузов и новые технологии // Науч. и техн. б-ки. – 2001. – № 5. – С. 31–35.
11. Панов М.І. Понятійні апарати кримінального циклу: співвідношення і взаємозв'язок // Вісн. Акад. правових наук України: Зб. наук. пр. – Х., 2000. – № 4 (23). – С. 37–45.
12. Пименов Е.Н. Нормативность и некоторые проблемы разработки тезаурусов и других лингвистических средств ИПС // НТИ. Сер. 1. Орг. и методика информ. работы. – 2000. – № 5. – С. 7–15.
13. Пименов Е.Н. О факторах, влияющих на индексирование: индексирование и предметная область // НТИ. Сер. 1. Орг. и методика информ. работы. – 2000. – № 2. – С. 15–23.
14. Руководство по UNIMARS / Под ред. Брайена П., Холта. – М.: ГПНТБ России, 1992. – 320 с.
15. Сукиасян Э.Р. Проектирование процесса обработки документов в крупной библиотеке и переход от ручной технологии к автоматизированной // Науч. и техн. б-ки. – 2001. – № 5. – С. 36–50.
16. Сукиасян Э.Р. Электронный каталог и читатель // Науч. и техн. б-ки. – 2000. – № 9. – С. 79–89.
17. Тростюк З. Кримінально-правовий тезаурус: Поняття, необхідність розробки та значення // Вісн. Львів. ун-ту. Сер. Юридична. – 1999. – Вип. 34. – С. 196–199.
18. Шемаєва Г.В. Трансформація галузевої інформаційно-бібліотечної системи в умовах інформатизації: Автореф. дис. ... канд. іст. наук. – К., 2000. – 17 с.